

Ciments de Fígols, s.A. (CEFISA)

Resum històric d'una indústria desapareguda

LA CONSTRUCCIÓ DE LA FÀBRICA de ciment de Fígols va estar estretament lligada en el seu inici amb l'empresa minaire de Carbons de Berga, S.A. Foren els seus fundadors la família Olano i Barandiaran, amb participació de tots els germans, i el conegut financer mallorquí Sr. Joan March i Ordinas, amb una aportació similar per ambdues parts.

Desconec els arguments oficials que justificaren i acompanyaren aquest projecte, però durant la segona meitat de la dècada dels anys 50 ja es començava a notar un cert canvi en el ritme de creixement de la construcció, acceleració que es posaria de manifest durant els anys 60, amb un increment del consum de ciment que ultrapassaria la producció nacional. Amb aquesta perspectiva es garantia, doncs, la comercialització del ciment, amb la possibilitat de crear empreses derivades (prefabricats de formigó, etc.) que alhora absorbirien una part de la producció. Per altra banda, es disposava com a matèria primera del rebuig, "els estèrils", resultants de la tria del carbó, constituïts bàsicament per calcàries i margues aptes per a la fabricació del ciment, la qual cosa abaratia sensiblement el preu de cost de fabricació en poder prescindir de l'explotació d'una cantera. A la vegada, amb el consum d'una part dels estèrils, també s'alleugeria en part el problema que suposaven els abocadors, ja força col·lapsats en aquells anys i que obligava l'empresa minaire a ampliar les instal·lacions de transport existents i a efectuar obres civils de certa importància per tal d'aprofitar al màxim la seva capacitat, amb les despeses que això comportava. No cal dir també que el combustible emprat en el procés de fabricació procediria de la pròpia explotació.

Fins i tot, les peculiaritats d'aquesta fàbrica, amb el forn dissenyat per a aquest tipus de material, permetia l'aprofitament de l'alta temperatura dels seus gasos per a generar energia elèctrica mitjançant una petita central tèrmica, i així poder disposar d'energia pròpia gairebé suficient per a l'autoconsum. Amb aquest plantejament, doncs, tot semblava estar a punt per a poder afrontar la competència.

Alguns detalls del finançament

El capital social de Ciments Fígols, S.A. en el moment de la seva fundació era de cinc milions de pessetes representades per mil accions al

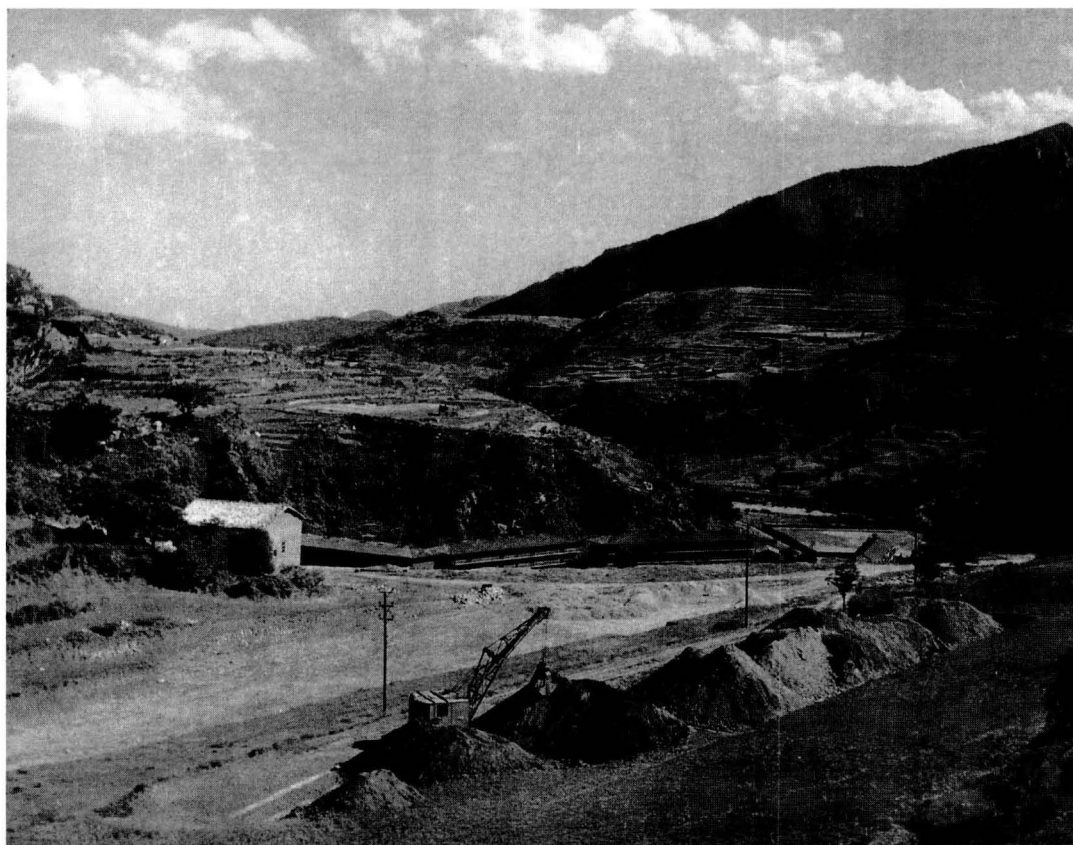
portador de la sèrie A, de cinc mil ptes. de valor nominal cadascuna. Així quedà reflectit en la còpia de l'escriptura presentada en el Registre de la Propietat de Berga el dia 13 de juny de 1960.

La finca on es construí la fàbrica, coneguda per La Casassa, fou una aportació de Carbons de Berga, S.A. a la nova societat a canvi de cent accions de la sèrie A, valorades en cinc-cents mil pessetes. Aquest indret era la segregació d'un espai més gran de 150.000 m², adquirit per Carbons de Berga l'any 1956 i representat legalment pel seu principal accionista, el Sr. J. Enriqué de Olano i Barandiaran.

El 30 de novembre de 1962, pocs mesos després d'haver-se posat en

Primers treballs d'explanació de La Casassa, aprox. 1957.

ARXIU J. COROMINAS

funcionament la fàbrica, s'escripturava la creació i emissió de 100.000 obligacions hipotecàries d'un valor nominal de 1000 ptes. cadascuna, que representaven un capital de 100.000.000 de ptes. Aquesta escriptura fou legalment representada per l'enginyer industrial Sr. Lluís de Olano i Barandiaran. Avalava aquesta emissió la hipoteca que gravava l'obra civil (edificis construïts), valorada en 13.250.000 ptes., i la maquinària instal·lada. Aquesta hipoteca fou totalment cancel·lada a finals de 1983, quan Ciments Fígols, S.A. ja formava part de grup d'empreses filials de Forces Elèctriques de Catalunya (FECSA).

L'escriptura de la declaració del títol d'obra nova (edificis construïts), valorada en 13.250.000 ptes. fou representada legalment pel Sr. Joan Hernández Arbós el 29 de novembre de 1962. El Sr. Hernández ocupà el càrrec de conseller delegat de Ciments Fígols fins molt poc abans de la seva mort, escaiguda entre els anys 1979 i 1980. Segons es deia aquest senyor representava els interessos del Sr. March en la societat i també intervenia a Carbons de Berga realitzant la mateixa funció, durant els anys que el Sr. March era el principal accionista de FECSA.

Projecte i obres complementaries

El projecte, el subministrament de maquinària i l'assessorament tècnic els portà a terme la coneguda firma danesa F.L. Smidth & Co. A/S, important empresa dedicada bàsicament a la construcció de maquinària per a la indústria del ciment i amb una gran experiència en aquest camp, avalada en nombroses instal·lacions arreu del món. El trasllat de la maquinària s'efectuà per mar i hi participà un vaixell vinculat o propietat de la família Olano, el "Conde de Fígols".

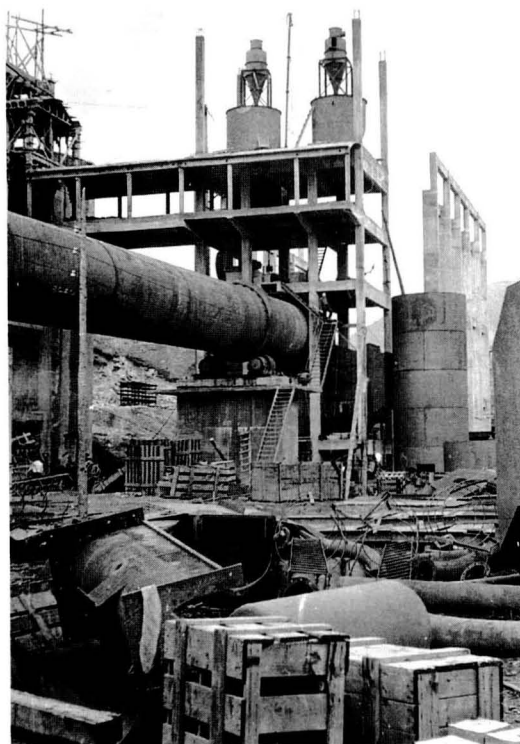
La planificació d'aquesta indústria projectada per a encabir gairebé totes les seccions en un mateix pla, comportà que a l'indret de la Casassa i a causa de la particularitat del terreny s'hagués de realitzar prèviament un gran treball d'excavació. Per altra banda, també es van haver de preveure els accessos al lloc. Pel cantó del complex miner de Carbons de Berga es va projectar un pont per salvar el torrent de la Gar-

Fixació de la corona del forn.
Febrer 1961. J. COROMINAS

Detall de l'extrem del forn, cambra de fums i alimentació. Maig 1961
J. COROMINAS

Vista parcial de la fàbrica des de les sitges del ciment.
Maig 1961. J. COROMINAS

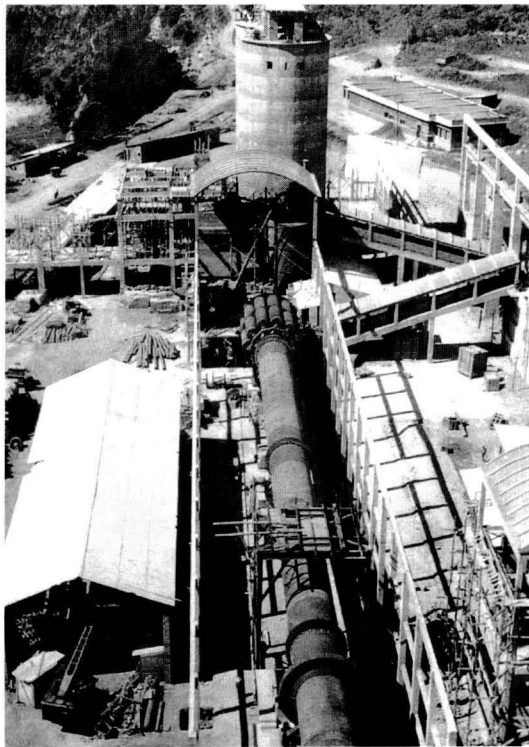
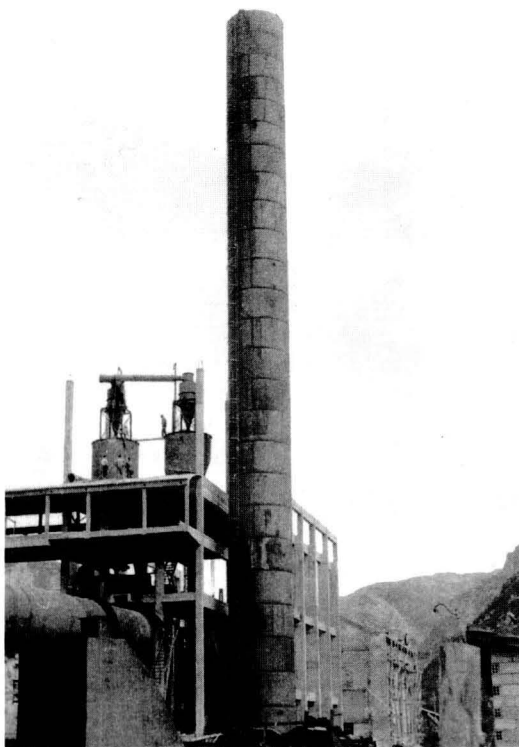
ganta, obra que finalment no es va realitzar, i es va solucionar amb la canalització del torrent mitjançant un túnel i el cobriment (1) de la vall amb terres procedents de l'excavació i estèrils de la mina. Per accedir a la fàbrica des de la carretera C-1411, situada llavors al peu del riu a Sant Salvador, s'aprofità el traçat de la pista forestal existent, però això comportà un notable eixamplament de la mateixa i la refecció total del sòl. Una altra obra per realitzar fou l'explanació (2) i l'estesa d'un ramal de via fèrria d'uns 500 m per enllaçar amb la xarxa viària de l'estació de Fígols de EC. Aquesta via preparada per a l'expedició del ciment amb ferrocarril no es va arribar ni a estrenar, ja que des que la fàbrica entrà en funcionament el transport sempre es realitzà per car-

retera. Un altre tipus de transport que també va tenir una vida molt efímera fou el telefèric construït per Carbons de Berga per al transport dels estèrils des del seu rentador: "llimpia" fins a la tremuja de la secció de trituració, situada gairebé a tocar del canal industrial de C.M. a l'indret més enlairat de la fàbrica. Aquest telefèric, que cobria una distància d'uns 700 m i en salvava un desnivell de 22 m, tenia la particularitat que aproximadament a la meitat del seu trajecte travessava per sota la carretera de Sant Corneli i l'antiga central tèrmica, mitjançant un túnel d'uns 100 m. Poc temps després d'haver-se posat en funcionament, el transport dels estèrils també s'efectuà per carretera.

Procés de construcció de la fàbrica

Les obres d'explanació de "la Casassa" s'iniciaren molt precàriament poc temps després d'haver estat adquirida la finca per Carbons de Berga, l'any 1956. No fou, però, fins a l'any 1958 que, amb la intervenció en el desmunt d'una gran cullera excavadora i d'altres màquines, es va notar una certa acceleració en els treballs. Entre els anys 1958 i 1960 s'aixecaren els primers edificis: oficines, laboratoris i vestuaris. També es construïren els sòcols del forn i part d'alguna altra secció de la fàbrica

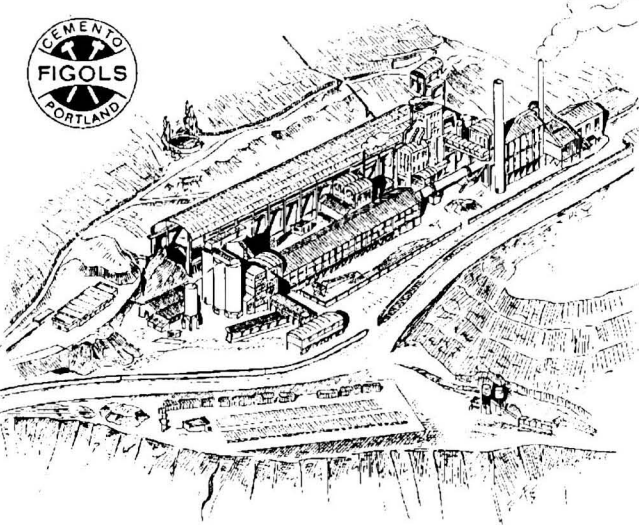
pròpiament dita. Aquestes obres foren efectuades per una empresa local vinculada amb Carbons de Berga, la CAMRI (Camprubí i Riera). L'envergadura, però, d'aquestes obres requeria una empresa de més solvència i se'n féu càrrec COPISA (Construcciones Pirenaicas, S.A.), empresa filial de FECSA especialitzada en obres hidràuliques, però en aquells moments amb poca experiència en altres tipus de construccions, tal com malauradament es va fer palès durant la construcció de la fàbrica.

Les primeres comandes de material i maquinària procedent de Dinamarca arribaren a Figols l'any 1960 i aquell mateix any s'inicià el muntatge, combinat simultàniament amb la construcció de la resta dels edificis. El gros del muntatge l'efectuà la TAMOIN (Talleres y Montajes Industriales), empresa de Bilbao especialitzada en muntatges de maquinària pesant, amb la participació d'altres empreses com Tallers MERCIER de Saragossa, responsable de la instal·lació de les calderes, i l'empresa MIRAVALLS, també de Bilbao, que construï la xemeneia auxiliar de 50 m d'alçada. El muntatge de les turbines, dues màquines de 2500 Kw de potència cadascuna, fou dirigit per un tècnic de BROWN-BOVERI. Cooperaren amb aquestes empreses el personal propi de Ciments Figols i operaris de la Central Tèrmica de Figols (FECSA). La instal·lació elèctrica fou efectuada per aquests operaris

Xemeneia auxiliar 50 x 4 m.
Juliol 1961. J. COROMINAS

Vista parcial de la fàbrica des de la xemeneia auxiliar.
Juliol 1961. J. COROMINAS

Cartell publicitari.
RAMON COROMINAS

CEMENTOS DE FIGOLS S.A.

Figols-les-Minas
CERCS (Barcelona)
Telef 8248011

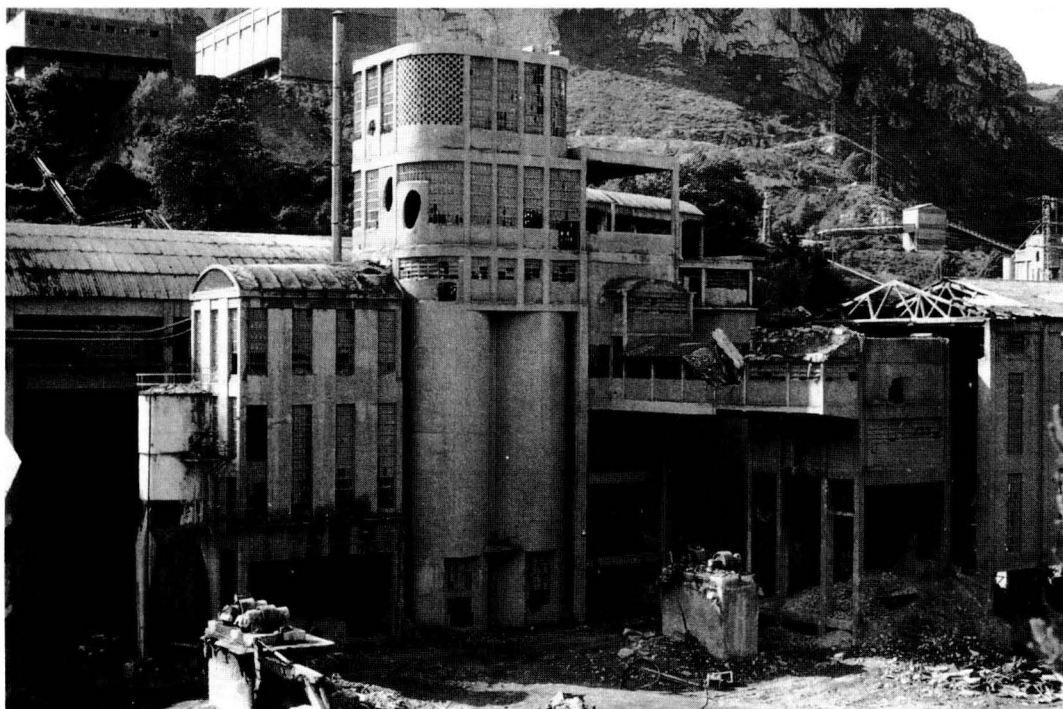
**CIMENT PORTLAND
SUPERCIMENT
CIMENT PUZOLÀNIC
PREFABRICATS DE FORMIGÓ**

i també hi intervingueren A.E.G. i ESESA. La instal·lació elèctrica duta a terme amb gran efectivitat va merèixer la felicitació per part del cap del grup d'enginyers, de la F.L. Smidth & Co. A/S, Sr. Holmquist, que varen romandre a Figols mentre va durar el muntatge.

Entrada en funcionament

La primavera de l'any 1962, sense estar encara enllestida la Central Tèrmica de Recuperació, es va posar en servei la fàbrica. La instal·lació d'aquesta indústria estava preparada per a poder desviar els gasos del forn a una xemeneia auxiliar, en cas de produir-se una emergència a la secció de calderes o a la central tèrmica, i així, poder seguir funcionant sense haver de parar el forn. Però aquesta previsió s'aprofità per a engegar i seguir així fins que la central estigués enllestida. L'escàndol fou majúscul, ja que el tiratge d'aquesta gran xemeneia arrossegava part del material d'alimentació del forn (substància reduïda a pols, el cru), que emblanquinava tota la contrada. Les protestes i manifestacions per part dels veïns de les colònies properes de Sant Salvador, la Consolació i Sant Josep no es feren esperar, i obligaven a l'empresa a reconsiderar la situació. Finalment, la decisió de l'empresa per tal de solucionar el problema definitivament fou la instal·lació d'un filtre electrostàtic no previst en el projecte i que també fou encomanat a la F.L. Smidth.

Per tal de poder seguir funcionant el temps que durà la seva construcció, el lliurament i el muntatge, es construï un conducte que resulta quasi còmic de recordar, ja que dubto que hagi existit mai una xemeneia tan llarga. Es tractava d'un conducte horitzontal fet amb totxana de 2x2 m de secció i una llargada d'almenys 300 m, construït sobre una explanació feta a la muntanya, per sota del canal industrial, i que arrancava d'un tram metàl·lic connectat a la xemeneia de calderes i que s'endinsava cap a l'indret de la Garganta, allunyant-se del corrent d'aire predominant de la vall del Llobregat. Aquest conducte era rematat amb una xemeneia metàl·lica de molt poca alçada i dotada d'uns polvoritzadors d'aigua que precipitaven una part de la pols en suspensió, abans que els gasos fossin lliurats a

Desballestament de Ciments de Figols. J. COROMINAS

l'atmosfera. La disposició horitzontal d'aquest conducte afavoria l'acumulació de sediments de pols en el seu sòl, per a la qual cosa hi havia previstes arran de terra unes obertures amb tapa per anar traient periòdicament el material tot estimbant-lo costa avall, fet que provocava també un gran escàndol i afectava, fins i tot, l'indret de la central i calderes, les quals es van haver de protegir. Amb aquesta obra provisional, doncs, s'atenuava el problema d'empolament de la colònia, però es concentrava a l'indret, el qual en poc temps va quedar desfigurat i afectà també les instal·lacions més properes de la central tèrmica de Figols.

Període 1962-1979/80

Independentment del problema sorgit a causa de la pols i solucionat en part amb la instal·lació d'un filtre l'any 1964, el qual fou ampliat posteriorment, durant els quasi 24 anys que aquesta indústria va estar en funcionament es va poder constatar que la rendibilitat i regularitat en el funcionament foren diferents del que s'albirava en un principi.

La complexitat d'aquesta fàbrica pel que fa a l'aprofitament dels gasos del forn per a generar energia elèctrica fou causa de múltiples avaries, amb les conseqüents pèrdues de producció i, també comportà modificacions importants, com la supressió de les cambres de combustió de les calderes que s'efectuà

Enderrocament de la fàbrica. J. COROMINAS

a finals dels anys 60. Les turbines de la central, material vell procedent del desballestament de centrals tèrmiques d'altres regions, també fou la causa d'importantes reparacions i d'haver d'estar llargues temporades inactives i l'haver de dependre totalment de la interconnexió amb FECSA.

Un altre aspecte negatiu fou la irregularitat dels estèrils de la mina. El baix percentatge de calç que tenien aquestes calcàries i margues algunes temporades obligava a haver-les de millorar, barrejant-les amb calcàries de més qualitat procedents de la cantera del Roc Gros (Cercs) i, al principi, fins i tot de "L'Estret" (Guardiola), les quals, lògicament, s'havien de comprar.

També crec que la manera com es dirigí aquesta indústria durant molts anys des de Barcelona no fou del tot encertada. Em refereixo sobretot al funcionament del forn, l'ànima d'aquesta indústria, un gegantí conducte circular de 116 m de llarg i amb un diàmetre de 3,15 m, que recolzava i girava sobre uns corrons, amb un pes que voltava les 1000 tones, i on es produïa la transformació a altes temperatures (1400°C aprox.) del cru —una mena de farina (3) composta bàsicament de calç, margues i arenisca (4)— en *clinker*, la matèria bàsica del ciment portland (5).

Doncs bé, aquest aparell no es respectà com calia i s'estrebà fins a límits irracionals, per tal de no atu-

rar la producció. Això en provocà unes deformacions que al cap d'un temps es traduïen en grans avaries, fins arribar a l'extrem d'haver de substituir un tram considerable del forn, cosa que comportà importants despeses, aturades i pèrdua de producció. Per tant, des del punt de vista de la rendibilitat m'agradaria saber fins a quin punt fou positiu aquest tarannà.

Malgrat tot, la producció de 100.000 tones anuals es va mantenir i, fins i tot, s'amplià la secció del molí de ciment, es construïren noves sitges i es fabricaren altres qualitats de ciment portland, com el superciment-450 (450 kg./cm² a la compressió) i el putzolànic fabricat amb les gredes procedents d'Olot. També uns anys després d'haver entrat en funcionament la central tèrmica de Cercs, situada a sobre mateix de la fàbrica, s'aprofitaren les cendres volants recuperades en el seu filtre, les quals eren enviades pneumàticament mitjançant un conducte construït amb aquesta finalitat. Una altra obra realitzada a finals dels 70 fou la instal·lació d'una planta de prefabricats situada a l'altra banda de la carretera comarcal C-1411. Les modificacions del traçat de la carretera, motivades per l'embassament de la Baells, afectaren el terme de Ciments cap a la meitat dels anys 70, ocupant exactament l'explanació del tren que mai no arribà a funcionar.

Etapa compresa entre els anys 1979/80 i la venda i clausura de Ciments Figols

En els anys 1979/80 es produïren canvis notables en la direcció de Ciments Figols. Crec que fou aleshores que Ciments Figols passà a formar part del grup d'empreses filials de FECSA; ocupava el càrrec de director gral. el Sr. Sebastià Alegre i Rosselló, fill del Sr. Joan Alegre Marcet, aleshores director gral. de FECSA.

Les oficines centrals i la gerència foren traslladades a Figols i d'aleshores ençà la fàbrica fou dirigida des d'aquesta contrada. Durant els anys que seguiren fins que la fàbrica fou clausurada es mantingueren i es milloraren el funcionament i la producció. Cal ressaltar el programa iniciat de diferents modificacions. Fou precisament durant aquests treballs de reforma, efectua-

ats amb el material de desballestament de la fàbrica de Xarallo el novembre de 1985, quan sobtadament se'ns informà que l'empresa havia passat a mans de la competència. L'empresa havia estat venuda a un important consorci format pels principals productors de ciment (UNILAND?).

El dia 7 de desembre de 1985 es va fer pública l'oferta d'adquisició d'accions formulada per Ciments Figols S.A. i adreçada als titulars que no assistiren a la junta general extraordinària de la societat, celebrada el 25 de novembre d'aquell any i en la qual s'acordà d'excloure les accions representatives del seu capital social de les cotitzacions oficials de la Borsa de Barcelona. La compra s'efectuà al preu de 1850%, molt superior a la mitjana de cotització d'aquell últim semestre. L'oferta estava signada pel Sr. José Luis Mayoral Cenzano com a administrador general de Ciments de Figols, S.A. i un alt càrrec en la direcció de FECSA.

Amb l'exclusió de les accions representatives del capital social de Ciments de Figols finia la vida d'aquesta empresa i també desapareixia la competència que en aquells moments poguéssu suposar. Ara tan sols quedava als nous propietaris resoldre la manera per dur a terme la liquidació de la plantilla. Tot i que l'ordre de parar el forn era per a finals de l'any 85, no fou fins al dia 1 de febrer de 1986 que la xemeneia de Ciments Figols deixà de fumar per última vegada. Durant aproximadament un any més es va seguir fabricant i venent ciment amb clinker procedent de les seves plantes, volent donar una sensació de continuïtat que ja hom intuïa que tan sols era un pretext per anar canalitzant els clients a les seves fàbriques, però sobretot per poder dur a terme l'expedient de regulació de la totalitat del personal amb la menor conflictivitat possible. Seguidament s'efectuà el desballestament de la maquinària i finalment els explosius efectuaren la resta.

Cloenda

Desconec tot el que va envoltar aquesta venda, però si tenim en compte la situació econòmica que travessava FECSA, el procés general de tancament de les explotacions carboníferes que ja s'havia

iniciat en altres regions i l'estat general de la fàbrica que, tot i les "modificacions", deixava molt per desitjar, hom s'adona que la continuïtat a llarg termini era molt dubtosa. Per tant, és versemblant pensar que la venda i supressió de Ciments de Figols fou el preludi dels esdeveniments posteriors que afectarien també —com malauradament es va constatar— la totalitat de la mineria del Berguedà i que, tal com està previst, culminaran amb la clausura de la Central Tèrmica de Cercs.

Notes

1. Aquest cobriment afectà el cementiri de la colònia, el qual es va haver de traslladar a l'indret on es troba actualment, en un racó del torrent de la Nou a tocar de la carretera que mena a aquesta contrada.
2. Mentre s'efectuaven aquestes obres es produí el primer i únic accident mortal que hi va haver durant la construcció de la fàbrica. La segona víctima ja fou en ple funcionament.
3. Procediment anomenat de "via exiuta", en contraposició al procés de "via humida" en el qual el material entra al forn en forma de pasta.
4. El saldo (arenisca) en un principi procedia d'una cantera que explotava la ma-

teixa empresa molt a prop del nou cementiri del torrent de la Nou. Més endavant se'n va treure de l'indret de la Bruguera (Berga) i finalment crec que fou de Guardiola.

5. En la molta del clinker s'hi afegeix un petit percentatge de guix (6-9%) per tal de retardar l'enduriment. El guix emprat durant aquests anys procedia de Guardiola, la Pobla i Campdevàrol.

*L'autot va ser emprat de Ciments de Figols

Ramon Corominas i Camp
Estudiós de temes arqueològics del Berguedà

ANY 2000 un regal molt encertat

Calendari personalitzat

- personals
- empreses
- entitats
- etc
- tipus targa de creixement
- de sobretaula
- de paret
- etc

- AMB LES FESTES LOCALS DE CADA MUNICIPI, SENSE INCREMENT DE PREU
- SENSE QUANTITATS MÍNIMES
- DEMANEU INFORMACIÓ.

foto vídeo Luigi
C/ Ciutat 21, Berga
tel. 93 821 02 17